SVKKФРТП
SUOMALAIS-VENÄLÄINEN KAUPPAKAMARI

**EDUSKUNNAN VALTIOVARAINVALIOKUNTA**
**Työ- ja elinkeinojaosto**
**08.04.2016 klo 09:00**

## Asiantuntijalausunto

Asia: Venäjälle suuntautuva vienti ja Venäjän talouden näkymät

Teema: Ajankohtaiskatsaus Venäjälle suuntautuvasta viennistä ja toimenpiteet Venäjälle suuntautuvan viennin edistämisestä

### Suomen vienti Venäjälle

Suomen tavaravienti Venäjälle laski viime vuonna 32 % vuoteen 2014 verrattuna. Koko vuoden vienti oli arvoltaan lähes 3,2 miljardia euroa. Edellisen kerran vuotuinen Venäjän-viennin arvo jäi alle neljään miljardiin euroon vuonna 2003.

Vienti Venäjälle kääntyi laskuun jo vuoden 2013 syksyllä kolmen kasvuvuoden jälkeen. Tuolloin laskua kertyi kuusi prosenttia. Vuonna 2014 vienti väheni 13 % ja se ylsi arvoltaan hiukan yli 4,6 miljardiin euroon.

Lähes kaikkien tavararyhmien vienti Venäjälle laski merkittävästi viime vuonna. Elintarvikkeiden vienti laski 66 % ja öljytuotteiden kolmanneksen. Metalliteollisuuden vienti väheni 31 %, metsäteollisuuden 22 %. Koneiden, laitteiden ja kulkuneuvojen vienti vajosi 35 % ja muun kemianteollisuuden vienti 19 %.

Venäjän osuus Suomen kokonaisviennistä laski edellisvuonna 8,3 prosenttiin ja viime vuonna 5,9 prosenttiin. Venäjä putosi viime vuonna Suomen viidenneksi suurimmaksi vientimaaksi Yhdysvaltojen ja Alankomaiden ohitettua sen, kun vuonna 2014 maa oli vielä kolmas.

Arvoltaan suurin tavararyhmä Venäjälle suuntautuvasta viennistä vuonna 2015 koostui koneista, laitteista ja kuljetusvälineistä. Niiden osuus oli 34,6 % kokonaisviennistä ja arvo lähes 1,1 miljardia euroa. Elintarvikkeiden vienti käsitti viime vuonna vain 3,3 prosenttia kokonaisviennistä Venäjälle, kun vuonna 2014 osuus oli vielä 6,5 prosenttia.

**Helsinki**
Eteläranta 10
00130 Helsinki
Puh. +358 10 439 1150
Fax +358 10 439 1170
info@svkk.fi

**Pietari**
Bolshaja Konjushennaja
4-6-8 A, office B301
191186 St. Petersburg
Puh. +7 812 322 21 21
Fax +7 812 322 21 21
info@spb.svkk.ru

**Moskova**
Pokrovski Bulvar
4/17 str. 4 B
101000 Moscow
Puh. +7 495 917 9037
Fax +7 495 795 3040
info.mow@svkk.ru

**Jekaterinburg**
ul. K. Libknehta 22, office 412
620075 Jekaterinburg
Puh. +7 343 310 1788
Fax +7 343 310 1789
info@eka.svkk.ru

SVKKФРТП
SUOMALAIS-VENÄLÄINEN KAUPPAKAMARI

Tilannearvio

Merkittävin syy viennin supistumisen taustalla on jo vuonna 2013 alkanut Venäjän talouden hiipuminen. Öljyn hinnan lasku ja epävakaa rupla ovat vaikeuttaneet tilannetta entisestään. EU:n asettamien fyysisiin ja juridisiin henkilöihin kohdistuvien sanktioiden vaikutus on pieni, samoin kuin toimialakohtaisten (esim. kaksikäyttötuotteet, arktinen öljynporaus) sanktioiden. Suurin yksittäinen vaikutus on pääomamarkkinoihin kohdistuvilla pakotteilla, kun venäläisten asiakkaiden mahdollisuus saada rahoitusta on vaikeutunut tai rahoituksen korkea hinta on investointien esteenä. Vaikutusta on haasteellista arvioida tarkkaan tilanteessa, jossa investointi-ilmapiiri Venäjällä on heikentynyt ja investointien lykkäämisen syynä voi olla myös yleinen talouden epävakaus.

Venäjän elintarvikkeiden tuontiin kohdistamat vastapakotteet ovat merkittävin syy elintarvikeviennin supistumiseen 66 prosentilla.

Suomalaisten yritysten toiminta ja suurimmat haasteet

Venäjällä toimii noin 600 suomalaista yritystä. Suomalaisten yritysten kumulatiivisten investointien Venäjälle lasketaan olevan noin 12 miljardia euroa. Suomalais-Venäläisen kauppakamarin syksyllä 2015 tehdyn barometrikyselyn mukaan suurimmat haasteet Venäjälle etabloituneilla suomalaisilla yrityksillä ovat ruplan kurssi, poliittinen tilanne, rahoitus / rahoituksen puute. Nopeasti muuttuva säädösympäristö haastaa yrityksiä seuraamaan liiketoimintaympäristöä aktiivisesti ja reagoimaan muuttuvaan lainsäädäntöön nopeasti. Useat yritykset ovat taloudellisesti epävarmassa tilanteessa sopeuttaneet Venäjän toimintojaan hakemalla kustannussäästöjä mm. henkilöstövähennyksien ja toimitilaratkaisujen kautta. Venäläisen ostovoiman heiketessä yritykset ovat myös mahdollisuuksien mukaan siirtäneet painopistettä edullisempaan hintasegmenttiin ja lisänneet paikallisia hankintoja. Syksyn 2015 barometrikyselyn vastaajista vain 2 prosenttia ilmoitti vetäytyvänsä Venäjältä.

Vientiyritysten suurimmat haasteet ovat barometrikyselyn mukaan pitkälti samanlaisia eli esiin nousevat ruplan kurssi, poliittinen tilanne ja talouden epävarmuus. Yksi vientiyritysten uusista haasteista on Venäjän kärkihankkeeksi nostama tuonninkorvausohjelma, jonka tavoitteena on vähentää maan tuontiriippuvuutta, edistää omavaraisuutta ja teollisuuden modernisointia sekä vähentää strategisten alojen haavoittuvuutta pakotetilanteessa. Tämä politiikka tulee ohjaamaan erityisesti julkisen alan sekä valtionyritysten hankintoja. Ohjelma rakentuu 20 toimialakohtaisesta ohjelmasta ja niitä tukevista asetuksista ja päätöksistä. On huomattava, että tuonninkorvausohjelman tavoitteena ei ole tuonnin täysimääräinen korvaaminen. Selvää on, että kilpailun keinotekoinen rajoittaminen ei edistä venäläisten tuotteiden kilpailukykyä, vaan heikentää laatua ja nostaa hintoja. Ohjelmaa on pidetty asiantuntija-arvioissa epärealistisena, mutta toimenpiteitä sen toteuttamiseksi on aloitettu.

Tuonninkorvausohjelma voi rajoittaa suomalaisten vientiyritysten toimintamahdollisuuksia tai pakottaa yrityksiä etsimään uusia toimintamuotoja, kuten toimintojen täydellinen tai osittainen lokalisointi kohdemarkkinalle tai tiiviimpi yhteistyö venäläisten kumppaneiden kanssa.

## Venäjän markkinoiden mahdollisuudet

Venäjä on valtava markkina suomalaisille yrityksille ja lähimarkkinan tuoma maantieteellinen etu on edelleen yritysten hyödynnettävissä. Haasteellisessa tilanteessa markkinoita jaetaan myös uudelleen ja suomalaisilla yrityksillä on tilaisuus olla laajentamassa markkinaosuuksiaan. Yritykset joutuvat nyt hakemaan asiakkaitaan yhä kauempaa Venäjän eri alueilta ja sopeuttamaan tuotevalikoimaansa vastaamaan kysyntää. Ajankohtaisen markkinatiedon ja liiketoimintaympäristön aktiivisen seuraamisen tärkeys korostuvat menestymisen edellytyksinä.

Aiemmin kuvatun tuonninkorvausohjelman voi nähdä myös mahdollisuutena, sillä toteutuessaan sen vaatimien investointien edellytyksenä olisivat korkean teknologian laitetoimitukset. Suomen tuotantorakenne investointihyödykkeiden tuottajana vastaisi hyvin tähän tarpeeseen. Tarvetta on myös suomalaisille energiansäästöratkaisuille, kuten kaukolämpöosaamiselle. Ympäristölainsäädännön uudistaminen puolestaan pakottaa Venäjän kaupungit investoimaan mm. vesi- ja jätehuoltoon.

Toimintaympäristö muuttuu ja suomalaisten yritysten Venäjän viennin ja liiketoiminnan on muututtava sen mukana. Yksi uusista ja kasvavista kanavista tehdä kauppaa on verkkokauppa, jonka on kasvuvauhti on ollut 20 – 30 % vuodessa. Suomalaisilla yrityksillä on edellytyksiä erottautua korkealuokkaisilla tuotteilla, luotettavilla toimitusketjuilla ja hyvällä asiakaspalvelulla.

## Suomalais-Venäläisen kauppakamarin ehdotuksia toimenpiteiksi

### 1. Julkisrahoitteisten Venäjän-kaupan vienninedistämispalveluiden turvaaminen

Työ- ja elinkeinoministeriön päätöksen mukaisesti julkisella rahoituksella toteutettavat palvelut, joilla edistetään yritysten kansainvälistymistä ja vientiä Venäjälle, on keskitetty Suomalais-Venäläiselle kauppakamarille (SVKK) 1.1.2016 alkaen.

SVKK:n Venäjän-kaupan asiantuntijapalvelut kattavat yritysten Venäjän-liiketoimintojen kaikki vaiheet viennin aloituksesta liiketoiminnan kasvuun ja etabloitumiseen. SVKK tarjoaa yrityksille myös maksutonta juridista perusneuvontaa. Haastavassa markkinatilanteessa SVKK:n toiminnan erityinen painopiste on Venäjän markkinoilla avautuvien mahdollisuuksien tunnistaminen ja liiketoimintaympäristön muutosten seuranta sekä niistä viestiminen. SVKK vie edelleen yrityksiä solmimaan kontakteja ja tutustumaan paikan päällä markkinoiden

mahdollisuuksiin eri puolille Venäjää suuntautuvilla Team Finland –vienninedistämismatkoilla. Työtä tehdään käytännönläheisesti yritysten tarpeita kuunnellen.

SVKK on lisäksi mukana toteuttamassa Team Finland kasvuohjelmien toimenpiteitä Venäjällä. SVKK:lla on toimipisteet Helsingissä, Pietarissa, Moskovassa ja Jekaterinburgissa. Henkilöstön määrä on 25.

Näkemyksemme mukaan Team Finland –työnjako toimii Venäjällä nyt hyvin, kun SVKK vastaa Export-palveluista ja Finpron vastuulla ovat Invest in ja Visit Finland –palvelut.

Vuonna 2016 SVKK:n yleisavustus on 800 000 €.

Yleisavustus muodostaa tällä hetkellä noin 45% SVKK:n rahoituksesta. Omarahoitusosuus turvataan yritysten jäsenmaksuin ja tarjoamalla yrityksille omakustannushintaisia palveluita, kuten Venäjän-kaupan koulutusta.

## 2. Vientikaupan rahoitusinstrumenttien kehittäminen

Finnvera myöntää edelleen luottotakuita Venäjälle. Viennin haasteeksi on noussut yhä enemmän vientikaupan rahoituksen tai ostajan luototuksen puuttuminen. Pankeilla ei myöskään ole valmiutta rahoittaa pienempiä vientikauppoja. Erityisesti pk-yritysten kannalta olisi tarkoituksenmukaista tarkastella Finnveran mahdollisuutta tarjota ostajaluottoja tai selvittää puiteluottojärjestelyitä joidenkin luotettavien venäläisten pankkien kanssa.

## 3. Yritysten yhteishankkeiden rahoitus

Yritysten yhteishankkeiden tukeminen rohkaisee pk-yrityksiä kansainvälistymään ja lisää nopeasti työllisyyttä. Tuen myönteiset kerrannaisvaikutukset ovat merkittäviä. Tämä näkemys on vahvistettu muun muassa työ- ja elinkeinoministeriön teettämässä tutkimuksessa kansainvälistymisavustusten toimivuudesta yritysten viennin ja kansainvälistymisen edistämisessä (TEM julkaisuja 24/2015).

Erilaisten konsortioiden merkitys kasvaa haasteellisessa markkinatilanteessa. Yhteishankkeet ovat erittäin tärkeä kansainvälistymisreitti nimenomaan pienille yrityksille, joilla on rajalliset resurssit itsenäisiin kansainvälistymisponnistuksiin. Vientirenkaissa useat yritykset palkkaavat yhteisen vientipäällikön.

Hallitusohjelmaneuvotteluiden yhteydessä on kuitenkin linjattu, että yhteishankerahoitus lopetetaan (32.30.43).

Eduskunnan tämän vuoden budjettikäsittelyssä yhteishanke budjettimomentille lisättiin yksi miljoonaa euroa käytettäväksi vientirenkaisiin. Tekes myöntää tämän tuen ja on kehittänyt Team Finland 4Exporters tuotteen. Toiveemme on, että myös 2017 vuoden budjetissa olisi rahaa yhteishankkeisiin.

SVKKФРТП
SUOMALAIS-VENÄLÄINEN KAUPPAKAMARI

Yhteishankkeiden vuosittainen kokonaistarve on aiemmin ollut 15 miljoonaa euroa.

Kuluvana vuonna Team Finlandin kasvuohjelmiin varatusta vuosittaisesta rahoituksesta noin neljä miljoonaa voidaan käyttää messuosallistumisiin. Se, että messuosallistumisia tuetaan myös jatkossa, on tärkeää.

## 4. TEM:in valtionavustus yksittäisten yritysten hankevalmisteluun Venäjällä

Suomalaiset pk-yritykset ovat vuodesta 2012 lähtien voineet hakea TEM:in kansainvälistymistukea Venäjä-hankkeisiin Finnveran kautta (valtionavustus yksittäisten yritysten hankevalmisteluun Venäjällä). Käytännössä Finnveran Venäjä-asiantuntijat tutkivat hankkeen ja tekevät esityksen mahdollisesta tuesta tai hankkeen hylkäämisestä työ- ja elinkeinoministeriölle. Tuki madaltaa pk-yritysten kynnystä lähteä etsimään kasvua Venäjän lähimarkkinoilta. Tuki palvelisi hyvin suomalaisia pk-vientiyrityksiä, jotka ovat osin pakotettuja siirtämään tuotantoaan Venäjälle tuonninkorvausohjelman seurauksena. Riittävän perusteellisilla esi- ja hankeselvityksillä voidaan ennaltaehkäistä mahdollisia epäonnistumisia ja suoranaisia tappioita etabloitumishankkeissa sekä osaltaan turvata Suomeen jäävän liiketoiminnan tulevaisuus. Suhteellisen pienellä vuosittaisella tukirahoituksella on voitu toteuttaa paljon esiselvitys- sekä varsinaisia hankeselvityshankkeita. Suoranaisena hyötyjänä tuesta on aina suomalainen pk-yritys ja toisaalta suomalaisten pk-yritysten terve kasvu ja kansainvälistyminen Venäjälle turvaa osaltaan työpaikkojen säilymistä Suomessa.

Lokakuun 2012 ja helmikuun 2016 välisenä aikana (3 v 4 kk) tukea on myönnetty yhteensä 75 hankkeeseen 2.910.000 €. Keskimääräinen tukipäätös on ollut noin 39.000 €. Tuki kattaa puolet hankekustannuksista ja tukea saanut yritys vastaa itse toisesta puolesta kustannuksia.

Määrärahan tarve vuodelle 2016 on 800.000 €. Kyseisellä määrärahalla voidaan rahoittaa noin 20 esiselvityshanketta tai varsinaista hankeselvitystä/ vuosi. Mikäli määräraha ei tule kokonaan käytetyksi kuluvana vuonna, voidaan sillä rahoittaa pk-yritysten Venäjä-hankkeita myös vuosina 2017-18 (siirtomääräraha 3 v.).

Suomalais-Venäläinen kauppakamariyhdistys – SVKK ry

Jaana Rekolainen

Toimitusjohtaja